

SUOMEN SÄÄDÖSKOKOELMA

Julkaistu Helsingissä 19 päivänä joulukuuta 2023

1133/2023

Laki **Oikeuspalveluvirastosta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Oikeuspalveluviraston tehtävät ja organisaatio

1 §

Oikeuspalveluvirasto

Oikeuspalveluvirasto järjestää julkisen oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan sekä yleisen edunvalvonnan palveluja. Virasto toimii oikeusministeriön hallinnonalalla ja sen toimialueena on koko maa.

Oikeuspalveluvirastossa on keskushallinto sekä oikeusaputoimistoja ja edunvalvontatoimistoja.

2 §

Oikeuspalveluviraston tehtävät

Oikeuspalveluviraston tehtävänä on huolehtia, että:

- 1) oikeusapulaissa (257/2002) ja muualla laissa oikeusaputoimistojen tehtäväksi säädettyjä palveluja on tarjolla tasapuolisesti koko maassa;
- 2) holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettuja edunvalvojan tehtäviä varten on saatavissa riittävä määrä edunvalvontapalveluja;
- 3) talous- ja velkaneuvonnasta annetussa laissa (813/2017) tarkoitettuja palveluja on tarjolla tasapuolisesti koko maassa.

Lisäksi virasto huolehtii talousosaamisen kehittämisestä ja oikeusministeriön kanssa sovittavista muista tehtävistä.

3 §

Palvelujen tuottaminen

Oikeusavun ja talous- ja velkaneuvonnan palveluja Oikeuspalveluvirastossa tuottavat oikeusaputoimistot ja yleisen edunvalvonnan palveluja edunvalvontatoimistot. Ahvenanmaan maakunnassa mainitut palvelut tuottaa Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto. Oikeuspalveluvirasto voi järjestää palveluja myös hankkimalla niitä muilta palveluntuottajilta 5 luvun mukaisesti.

Oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen määrästä, nimistä ja alueista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Viraston toimipaikoista säädetään oikeusministeriön asetuksella.

4 §

Johtaminen

Oikeuspalveluviraston päällikkö on pääjohtaja, jonka valtioneuvosto nimittää. Pääjohtaja vastaa viraston toiminnan kehittämisestä ja tuloksellisuudesta.

Oikeusaputoimistoa johtaa johtava julkinen oikeusavustaja ja edunvalvontatoimistoa johtava yleinen edunvalvoja. Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoa johtaa johtava julkinen oikeusavustaja.

5 §

Asioiden ratkaisuvalta

Pääjohtaja nimittää Oikeuspalveluviraston henkilökunnan ja ratkaisee virastolle kuuluvat asiat, jollei toisin säädetä. Viraston työjärjestyksessä voidaan pääjohtajan ratkaisuvaltaan kuuluva asia määrätä muun virkamiehen ratkaistavaksi.

6 §

Työjärjestys

Pääjohtaja antaa Oikeuspalveluviraston työjärjestyksen. Siinä annetaan tarkemmat määräykset ainakin viraston organisaatiosta, asioiden valmistelusta ja ratkaisemisesta sekä hallinnon, toimintojen ja työskentelyn järjestämisestä.

7 §

Oikeuspalveluviraston ohjaus

Oikeuspalveluviraston toiminnan yleinen ohjaus ja valvonta kuuluvat oikeusministeriölle.

8 §

Keskushallinnon tehtävät

Oikeuspalveluviraston keskushallinnon tehtävänä on huolehtia viraston kehittämisestä, hallinnosta ja tukipalveluista.

9 §

Oikeuspalveluviraston virat

Oikeuspalveluviraston keskushallinnossa on pääjohtaja ja tarvittava määrä muuta henkilökuntaa.

Oikeusaputoimistossa on johtava julkinen oikeusavustaja sekä tarvittava määrä muita julkisia oikeusavustajia, talous- ja velkaneuvoja ja muuta henkilökuntaa. Edunvalvontatoimistossa on johtava yleinen edunvalvoja sekä tarvittava määrä muita yleisiä edunvalvoja ja muuta henkilökuntaa. Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistossa on johtava julkinen oikeusavustaja ja tarvittava määrä muuta henkilökuntaa.

Julkisten oikeusavustajien, talous- ja velkaneuvojen sekä yleisten edunvalvojen kelpoisuusehdoista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Julkinen oikeusapu

10 §

Julkisen oikeusavustajan valvonta

Julkisen oikeusavustajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikissa toimeksiannoissaan noudattaa hyvää asianajajatapaa.

Mitä asianajajista annetun lain (496/1958) 6, 6 a, 7, 7 a–7 d ja 7 g–7 k §:ssä säädetään asianajajan valvonnasta ja 10 §:ssä tämän oikeudesta hakea muutosta valvonta-asiaassa annettuun ratkaisuun sekä tällaisen muutoksenhaun käsittelystä, sovelletaan myös julkiseen oikeusavustajaan.

11 §

Julkisen oikeusavustajan muu toiminta

Julkinen oikeusavustaja ei saa olla osakkaana, yhtiömiehenä eikä jäsenenä asianajotoimintaa harjoittavassa yhtiössä tai muussa yhteisössä. Hänellä ei myöskään saa olla muuta sellaista tehtäväänsä haittaavaa palkallista tointa, josta on oikeus kieltäytyä.

12 §

Muut kuin oikeusapulaissa tarkoitetut asiakkaat

Oikeusaputoimisto voi antaa oikeudellista apua muulleen kuin oikeusapulaissa tarkoitettuun oikeusapuun oikeutetulle henkilölle, jos siihen on palvelun hakijan kannalta tai oikeusaputoiminnan asianmukaisen järjestämisen kannalta perusteltua syytä. Tällöin palveluista peritään korvaus, joka vastaa paikkakunnalla perittävää keskimääräistä asianajopalkkiota. Tässä pykälässä tarkoitettujen asiakkaiden avustaminen ei saa haitata oikeusapulain mukaisten palvelujen antamista.

13 §

Julkisen oikeusavustajan esteellisyys

Julkisen oikeusavustajan esteellisyyteen sovelletaan, mitä asianajajan esteellisyydestä säädetään.

Viraston eri oikeusaputoimistoissa työskentelevät julkiset oikeusavustajat voivat avustaa vastapuolia, jolleivät he yksittäisessä asiassa ole esteellisiä.

14 §

Oikeusavun hakijan ohjaus erityistilanteissa

Oikeusavun hakija ohjataan toisen oikeusaputoimiston tai yksityisen avustajan puoleen, jos:

- 1) julkinen oikeusavustaja on esteellinen toimimaan asiassa;
- 2) sen oikeusaputoimiston, jonka puoleen hakija on kääntynyt, julkiset oikeusavustajat eivät työtilanteensa takia voi hoitaa kiireellistä asiaa;
- 3) julkisen oikeusavustajan ja oikeusavun pyytäjän väliltä puuttuu keskinäinen luottamus;
- 4) siinä oikeusaputoimistossa, jonka puoleen hakija on kääntynyt, ei kyetä tarjoamaan palveluja hakijan omalla kielellä suomeksi tai ruotsiksi;
- 5) siihen on muu kuin 1–4 kohdassa tarkoitettu perusteltu syy.

Muussa kuin tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa hakija ohjataan 1 momentin mukaisissa tilanteissa toiseen oikeusaputoimistoon, jos lähin oikeusaputoimisto on kohtuullisen asiointimatkan päässä. Muussa tapauksessa hakija ohjataan yksityisen avustajan puoleen.

15 §

Oikeusavustajan ratkaisuvallta

Johtava julkinen oikeusavustaja tai julkinen oikeusavustaja ratkaisee ne asiat, jotka oikeusapulain nojalla ratkaistaan oikeusaputoimistossa. Johtava julkinen oikeusavustaja voi kirjallisesti määrätä muun virkamiehen ratkaisemaan oikeusapuhakemukset selvissä asioissa. Jos hakemuksen ratkaiseminen on tulkinnanvaraista, se on siirrettävä julkisen oikeusavustajan ratkaistavaksi.

Johtava julkinen oikeusavustaja tekee päätöksen oikeusapulain 10 §:n 2 momentin mukaisen pyynnön esittämisestä rahalaitokselle. Muutoksenhausta hallintotuomioistui-
meen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

16 §

Virka-apu ulkomaisille viranomaisille

Oikeusaputoimisto vahvistaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sekä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeusapuhakemukseen tarvittavat Suomessa asuvien henkilöiden tulo- ja varallisuustiedot. Julkiset oikeusavustajat voivat antaa korvauksetta virka-apua ulkomaisille oikeusapuviranomaisille.

3 luku

Talous- ja velkaneuvonta

17 §

Oikeudenkäyntiasiamiehenä toimiminen

Oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana velkajärjestelyyn liittyvässä asiassa saa toimia 9 §:n 3 momentissa tarkoitetun valtioneuvoston asetuksen ja oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 4 momentin mukaiset kelpoisuusvaatimukset täyttävä talous- ja velkaneuvoja.

Mitä 10 §:n 2 momentissa säädetään asianajajayhdistyksen valvonnasta, ei sovelleta oikeusaputoimistossa hoidettaviin talous- ja velkaneuvontatehtäviin, jos talous- ja velkaneuvontaa antaa muu kuin julkinen oikeusavustaja.

18 §

Tietojensaantioikeus

Talous- ja velkaneuvojilla ja heitä avustavilla henkilöillä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta Kansaneläkelaitokselta, Ulosottolaitokselta ja Verohallinnolta tiedot, jotka ovat välttämättömiä talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Lisäksi talous- ja velkaneuvojilla ja heitä avustavilla henkilöillä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta muilta viranomaisilta, yrityksiltä ja yhteisöiltä talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot.

Talous- ja velkaneuvojilla ja heitä avustavilla henkilöillä on oikeus hankkia 2 momentissa tarkoitettuja tietoja ainoastaan, jos asiakas on antanut siihen suostumuksensa. Suostumuksen edellytyksistä säädetään luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) 7 artiklassa.

19 §

Esteellisyys

Oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvoja on esteellinen neuvomaan ja edustamaan asiakastaan, jos saman toimiston julkisella oikeusavustajalla on päämiehenä talous- ja velkaneuvonnan asiakkaan velkoja tai muuten vastapuoleksi katsottava henkilö.

20 §

Oikeusavustajan oikeus hoitaa talous- ja velkaneuvojan tehtäviä

Talous- ja velkaneuvojan tehtäviä voi hoitaa myös oikeusaputoimiston julkinen oikeusavustaja sen estämättä, mitä oikeusapulaissa säädetään oikeusavun antamisen edellytyksistä.

4 luku

Yleinen edunvalvonta

21 §

Yleinen edunvalvoja

Yleiseen edunvalvojaan sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetussa laissa säädetään edunvalvojasta, jollei tässä laissa toisin säädetä.

22 §

Yleisen edunvalvojan määrääminen tehtävään

Määräys edunvalvojan tehtävään annetaan Oikeuspalveluviraston yleiselle edunvalvojalle. Määräys toimitetaan siihen edunvalvontatoimistoon, jonka alueella päämiehen kotikunta sijaitsee, tai Oikeuspalveluviraston ilmoittamalle 5 luvussa tarkoitetulle palveluntuottajalle. Jos päämiehellä ei ole kotikuntaa Suomessa, määräys toimitetaan valtioneuvoston asetuksessa säädettyyn edunvalvontatoimistoon.

Jos edunvalvontatoimiston kaikki yleiset edunvalvojat ovat esteellisiä ottamaan edunvalvojan tehtävän vastaan, edunvalvontatoimisto siirtää tehtävän valtioneuvoston asetuksessa säädettyyn edunvalvontatoimistoon. Jos 5 luvussa tarkoitetun palveluntuottajan kaikki edunvalvojat ovat esteellisiä tai edunvalvojan tehtävän vastaanottaminen olisi selvästi sopimuksen vastainen, palveluntuottaja siirtää edunvalvojan tehtävän siihen edunvalvontatoimistoon, jonka alueella päämiehen kotikunta sijaitsee.

Jos päämiehen asuinpaikan, kielellisten oikeuksien toteuttamisen tai muun tärkeän edun vuoksi on tarpeen, edunvalvontatoimisto voi pyytää myös muuta kuin 1 tai 2 momentissa tarkoitettua edunvalvontatoimistoa ottamaan vastaan edunvalvojan tehtävän.

Palveluntuottaja määrää, mitä yleisen edunvalvojan virkaa tai tehtävää määräys koskee. Palveluntuottajan tulee viipymättä ilmoittaa holhousviranomaiselle ja päämiehelle määräyksen vastaanottamisesta ja palveluntuottajan antaman määräyksen muuttamisesta. Lisäksi tulee ilmoittaa edunvalvojan nimike ja järjestysnumero.

Mitä holhoustoimesta annetun lain 5 §:ssä säädetään suostumuksen antamisesta, ei sovelleta yleisen edunvalvojan määräämiseen.

Jos edunvalvojan tehtävä siirretään 5 luvussa tarkoitetun palveluntuottajan yleiseltä edunvalvojalta toiselle tai edunvalvontatoimiston yleiseltä edunvalvojalta toisen edunvalvontatoimiston yleiselle edunvalvojalle, holhoustoimesta annetun lain 48 §:n 1 momenttia omaisuusluettelosta ja 52 §:ää päätöstilin antamisesta ei sovelleta.

23 §

Yleisen edunvalvojan esteellisyys

Yleinen edunvalvoja on esteellinen edustamaan päämiestä, jos hän on itse edustanut vastapuolta samassa tai muussa sellaisessa asiassa, jossa tietoon tulleilla seikoilla voi olla merkitystä asiassa. Yleinen edunvalvoja voi edustaa päämiestään, vaikka vastapuolta edustaa toinen saman palvelun tuottajan palveluksessa oleva yleinen edunvalvoja.

Yleisen edunvalvojan esteellisyyteen sovelletaan tämän lisäksi, mitä holhoustoimesta annetussa laissa säädetään edunvalvojan esteellisyydestä.

24 §

Oikeus palkkioon

Kun edunvalvojana on yleinen edunvalvoja, oikeus holhoustoimesta annetun lain 44 §:ssä tarkoitettuun palkkioon ja korvaukseen päämiehen varoista kuuluu sille, jonka palveluksessa edunvalvoja on.

25 §

Tietojensaantioikeus

Yleisen edunvalvojan ja häntä avustavan henkilökunnan oikeuteen saada päämiestä koskevia tietoja sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetun lain 89 §:n 1 momentissa säädetään edunvalvojasta.

5 luku

Palvelujen hankkiminen muulta palveluntuottajalta

26 §

Sopimus palvelujen tuottamisesta

Oikeuspalveluvirasto voi ostaa oikeusapu-, talous- ja velkaneuvonta- sekä edunvalvontapalveluita, jos se on palveluiden alueellisen saatavuuden tai muun syyn vuoksi tarpeen. Palveluita voidaan ostaa vain siltä, jolla on tehtävään riittävä taito ja voimavarat ja jonka muut tehtävät tai toiminnan luonne ja tarkoitus eivät vaaranna palvelun puolueettomuutta ja asianmukaista hoitamista.

Viraston on tehtävä 1 momentissa tarkoitetun palveluntuottajan kanssa sopimus palveluiden tuottamisesta. Sopimus voidaan tehdä määräajaksi tai toistaiseksi.

Sopimusta koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa. Menettelystä hallintoriita-asiassa säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

27 §

Palveluntuottajan vastuu

Palveluntuottajan palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkakavastuuta koskevia säännöksiä hänen hoitaessaan tässä laissa tarkoitettuja oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan tai yleisen edunvalvonnan tehtäviä. Vahingonkorvausvelvollisuudesta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Tässä luvussa tarkoitettu palveluntuottaja voi kieltäytyä edunvalvontatehtävästä, jos sen vastaanottaminen olisi selvästi vastoin palvelun tuottamisesta tehtyä sopimusta.

Oikeuspalveluvirasto hyvittää vaadittaessa 26 §:n 1 momentissa tarkoitettun palveluntuottajan päämiehelle mahdollisen palkkioon sisältyvän arvonlisäveron määrän.

28 §

Tietojen luovuttaminen ja salassapito

Edellä 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu palveluntuottaja on velvollinen antamaan Oikeuspalveluvirastolle sopimuksen noudattamisen valvontaa varten tarpeelliset tiedot toiminnastaan.

Edunvalvontapalveluiden tuottajan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetun lain 92 §:ssä säädetään edunvalvojan salassapitovelvollisuudesta.

6 luku

Erinäiset säännökset

29 §

Virka-apun antaminen

Julkisten oikeusavustajien, yleisten edunvalvojien ja talous- ja velkaneuvojien on annettava toisilleen pyynnöstä virka-apua.

30 §

Vahingonkorvausasioiden käsittely

Oikeuspalveluvirastoa koskevien vahingonkorvausasioiden käsittelystä säädetään valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetussa laissa (978/2014).

7 luku

Voimaantulo

31 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Tällä lailla kumotaan valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annettu laki (477/2016).

Muussa laissa tai asetuksessa olevalla viittauksella valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin tarkoitetaan tämän lain tultua voimaan Oikeuspalveluvirastoa.

32 §

Sopimuksia, sitoumuksia ja vireillä olevia asioita koskevat siirtymäsäännökset

Valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä sekä oikeusministeriössä Oikeuspalveluvirastoon siirtyvillä toimialoilla vireillä olevat asiat, tehdyt sopimukset ja sitoumukset samoin kuin niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain tullessa voimaan Oikeuspalveluvirastolle, jollei sopimusten tai sitoumusten sisällöstä muuta johdu.

33 §

Henkilöstön asemaa koskevat siirtymäsäännökset

Henkilöstön asemasta säädetään valtion virkamieslain (750/1994) 5 a–5 c §:ssä.

Oikeusministeriö voi ennen tämän lain voimaantuloa perustaa Oikeuspalveluviraston pääjohtajan viran oikeusministeriöön, josta virka siirtyy Oikeuspalveluvirastoon tämän lain tullessa voimaan. Oikeusministeriö voi lisäksi tarvittaessa ennen tämän lain voimaantuloa perustaa Oikeuspalveluviraston toiminnan käynnistämisen kannalta välttämättömät virat ja nimittää virkamiehet virkoihin niitä ensimmäisen kerran täytettäessä.

34 §

Kelpoisuusvaatimuksia koskevat siirtymäsäännökset

Tämän lain voimaan tullessa valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä ja oikeusministeriöstä Oikeuspalveluvirastoon siirtyviin virkoihin nimitettyinä olevat ovat edelleen kelpoisia virkoihinsa.

35 §

Muutoksenhakua koskevat siirtymäsäännökset

Päätökseen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, haetaan muutosta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Tämän lain voimaan tullessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyyn muutoksenhaussa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos tuomioistuin kumoaa päätöksen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, ja palauttaa asian kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi, asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain mukaisesti.

Helsingissä 15.12.2023

Tasavallan Presidentti

Sauli Niinistö

Oikeusministeri Leena Meri